

Баян Райханова

КОНЦЕПЦИЯТА ЗА ГЕРОЯ В ТВОРЧЕСТВОТО НА СИРИЙСКИЯ РОМАНИСТ ХАННА МИНА

Ханна Мина (р. 1924) е писател с ярко изразена творческа индивидуалност, който в продължение на няколко десетилетия привлича вниманието както на изследвачите на сирийската литература, така и на читателите от различни страни. Неговата дарба се реализира във всички прозаически жанрове. Проблемите и темите, които той разработва, са сложни и многообразни. Но взети заедно, те съставят широката панорама на сирийския национален живот в различни периоди от неговата история. В творбите му се разглеждат важни обществено-политически и духовни колизии, присъщи на съвременната епоха.

Творческите интереси на Ханна Мина го извеждат извън рамките на националния историко-социален опит, подбуждайки го да се обърне към общоевропейската история на XX в. Разнообразна е и географията на произведенията му. Действието на неговите романи и разкази се "вмества" в арабските страни, в Китай и дори в Унгария, което не е много характерно за съвременната литературна традиция в Сирия.

Постоянното влечение на Ханна Мина към сложни проблеми на съвременната история, стремежът му към изследване на все нови и нови страни от сирийската действителност обуславят неговите търсения в областта на стила, в усвояването на различни повествователни форми и средства за художествено изразяване.

Ханна Мина стъпва на литературното поприще през втората половина на 40-те години, които се характеризират с интензивно развитие на демократичната култура в Сирия. През този период за формиране на художественото мислене и пропаганда на радикалните възгледи голяма роля играе списанието "Ат-Тарик". На страниците му Ханна Мина публикува първия си разказ "Продава се дете" (1945), отличаващ се с остра социална насоченост. По-късно излизат още редица негови творби. Първите му стъпки в литературата са твърде плахи. Ранното му творчество не е равностойно на следващите му творби и носи отпечатък на младата сирийска проза. Все пак тези произведения могат да се приемат като програмни: тук още не са интерпретирани художествено, но са вече обозначени редица основни моменти в творчеството на зрелия писател.

Така например принципът за строгата социална и историческа обусловеност на характерите, дълбоко хуманната идея за ценността на всяка човешка личност, мисълта за психическите резерви на човека в опитите му да се противопостави на натиска отвън. Всичко това в първите творби на Ханна Мина лежи на повърхността, заявено е публицистично, начертано е прекомерно нагледно, но свидетелствува за появата в сирийската литература на интересен прозаик с оформен мироглед, със своя философско-естетическа програма. По-зрелите му творби, публикувани близо десетилетие по-късно, укрепват представата за него като писател, който настойчиво и последователно утвърждава и развива творческото си кредо.

Според арабските критици и европейските ориенталисти етапно произведение в сирийската литература през 50-те години е книгата на Ханна Мина "Сините лампи", която бележи важен момент в развитието на художествения процес в страната и в творческата еволюция на писателя.

В тази неголяма по обем книга писателят рисува подробна картина на времето: окупираната Латакия, безработицата и мизерния живот на сирийците, анархията на легионерите, терора на управниците. Пренасянето на мястото на действието в рисийската провинция през годините на Втората световна война не ограничава диапазона на повествованието: през призмата на познатия до болка роден за автора град се разглеждат проблеми, които са важни за цялата страна, настоящето и бъдещето ѝ.

При решаването на поставените задачи в "Сините лампи" прозаикът се обръща към традиционните повествователни способности на реалистичното писмо: сюжетът се развива в хронологическа последователност, разказът за миналото на героите се дава от автора, подробно се описват битовият антураж, постъпките на персонажите, индивидуализира се речевата характеристика и т. н.

В книгата ту ескизно, ту хроникално се рисува животът на обитателите на градските покрайнини — работници, селяни, търговци на дребно, занаятчии. Сред тях е и централният герой — шестнадесетгодишният Фарис, който прави първите самостоятелни стъпки в живота си.

Ханна Мина представя герои от различен тип, с различно самосъзнание и акцентува върху това колко голяма е мечтата на хората за национална свобода, за личностно и социално разкрепостяване. От малките поточета рано или късно неизбежно се образува голяма река — така силно живее в тези души желанието да се промени ходът на събитията в посоката, която най-много отговаря на съкровеният им надежди.

Героите са не само страдаща и смазана от бедност маса, но и хора, мъжествено съпротивляващи се на жизнените несполуки, въвлечени в битката за своите права. На реалистичната им достоверност все още липсват психологическа дълбочина, убедителни мотивировки, определящи едни или други постъпки. Изтъква се предимно събитийността.

В произведението може да се намерят и други недостатъци: елементи на

хроникалност, разпокъсаност на сюжета, ескизност на сцените, стилистична разнородност. Но трябва да се има предвид, че книгата се появява в идейната и естетическата атмосфера на 50-те години, когато остро се поставя въпросът за ангажираността на изкуството, за жизнената правда в него, за изработването на нов подход към проблемите и конфликтите на националния живот, за съответстващите повествователни форми и поетика.

Книгата "Сините лампи" може да се приеме като своеобразна "стартова площадка" за Ханна Мина, от която той се стреми да стигне до големи епически обобщения. Редица моменти, набелязани в нея, се оказват перспективни от гледна точка на по-нататъшното развитие на националната литература. Авторът утвърждава новата концепция за човека. Историята вече не се свързва само с действията на изтъкнати управници и пълководци, както е присъщо на националната литература през 20-те и 30-те години, а е преди всичко история на народа.

Въпреки очевидните художествени слабости, изразената в "Сините лампи" вяра в силите на народа и жизнелюбивият патос придават ново качество на младата сирийска проза, която през 50-те години тръгва по пътя на реализма.

След Ханна Мина към осмислянето на събитията от съвременната национална история и съдбата на сирийците в нея се обръщат мнозина прозаисти. Всеки от тях естествено избира своя път в разработването на тази тема и се отличава със самобитен стил.

Въпреки разнообразието на сирийската проза, посветена на национално-освободителната борба, се открояват общи типологически тенденции. Най-значителната от тях е задълбочаването на историческо-философската концептуалност. Стремешът към подобно концептуално възприемане на историята е например ясно изразен в романите на Фарис Зарзур "Хасан Джабал", "Тоягата" на Сидки Исмаил и др. За тях е характерно поставянето на централните, коренните въпроси на общественото развитие, изобразяването на личността, която се оказва в ситуации, изключващи двойствеността на жизнените позиции. Проблемите за избора, отговорността, патриотизма и дълга се пречупват през субективно-личностното начало и разкриват сложната диалектика на общественото и личното.

Прозаиците се обръщат към по-задълбочено изследване на вътрешния свят на човека, без да се затварят в тесните рамки на ограниченото пространство и време; извеждат героя на широката магистрала на историята. В националната романистика доминира концепцията за личността като сложен организъм, притежаващ силен драматичен заряд.

Тези нови черти проличават най-ясно в следващата книга на Ханна Мина "Платно и буря", удостоена с наградата на Съюза на арабските писатели. Подобно на "Сините лампи" в центъра на романа е животът в пристанищния град

Латакия през годините на Втората световна война. Но хронологичните рамки на творбата обхващат и следвоенния период.

Ханна Мина отново се стреми към фактологична точност, документалност и историческа достоверност на изображението. Но документално фиксирани факти и свидетелства тук не само потвърждават сюжетната схема и определят концепцията за характера на героя. Те дават тласък на творческата фантазия на писателя, когато например един детайл, забелязан от него, се разраства в повествованието до цял автономен сюжетен епизод със своите персонажи, които са нарисувани семпло, но психологически убедително. С преместването на преден план на нравствената проблематика в сложното ѝ взаимодействие с патриотичната идея, в социалните ѝ пречупвания нарастват и драматизмът на противодействието на героите, емоционалността в повествованието и същевременно степента на авторското участие в съдбите на героите и събитията.

За разлика от "Сините лампи" новата книга на Ханна Мина е по-мощна и по сюжет, и по проблематика. В "Платно и буря" авторът се стреми да нарисова широка картина на живота на сирийското общество в един от преломните моменти от историята му. Но панорамното изображение на националната съдба няма нищо общо с историческата хроника. Епохата с нейните остри конфликти се разкрива чрез стълковенията на човешките характери, чрез съдбите на хората, в които се отразява съдбата на цялата страна. На преден план винаги се оказва човекът в характерна за времето конкретна ситуация. Неговото поведение става главен обект на анализа, чрез който се обясняват както социалните и идеологическите, така и психологическите, нравствените мотиви.

"Човекът във времето" и "времето в човека" — присъствието на тези категории в романа "Платно и буря" го прави близък до трилогията на Сидки Исмайл "Тоягата" или до книгата на Хайдар Хайдар "Гепард". Но ако за Хайдар Хайдар обект на изображението е "вече готовата" и стабилна личност и основното внимание е ориентирано към фиксацията, описанието на оформени черти на характера, Сидки Исмайл се интересува от личността в процеса на нравственото ѝ развитие. Вниманието му се концентрира именно върху този процес, върху сложната му и противоречива динамика и съответно върху изследването на вътрешния свят на героя.

В романа "Платно и буря" за Ханна Мина са еднакво важни процесът и резултатът от духовното израстване на героя, вътрешният му живот и външните прояви. Може да се каже, че книгите на Хайдар Хайдар и Сидки Исмайл заемат противоположни позиции, а романът на Ханна Мина представлява нещо като своеобразен център на това романно триединство както от гледна точка на поставянето на творческата задача, така и на поетическото ѝ разрешаване. Същевременно художествената социология на писателя тук включва такъв психологизъм, който например е присъщ на творбите на Фарис Зарзур: анализ на човешката психика в диалектичното ѝ развитие, който се ориентира към

максимализъм на авторското отношение към живота, към висота на авторския нравствен идеал и към дълбочина на авторската концепция на битието.

Произведението на Ханна Мина също така се отличава с построението си, с многосъставността на повествованието, където фолклорно-епичното се преплита с историческото, вечното с преходното, героичното с трагичното.

Човекът от народа — традиционният образ в творчеството на писателя — е главният герой и в романа "Платно и буря". Но тук Ханна Мина си поставя по-сложната в сравнение със "Сините лампи" художествена задача — да покаже героя си като най-обикновен, външно с нищо неотличаващ се човек, издигнал се до равнището на кардиналните проблеми и противоречия на времето си. Писателят се стреми да нарисова човека исторически, национално, социално и психологическо конкретно, без да отстъпва от художествената правда на характера и човешкия тип, без да идеализира.

За да реализира тази задача, Ханна Мина използва максимално собствения си опит и органично синтезира идейно-художествените постижения на съвременната арабска литература, преди всичко на египетската проза — творбите на зрелия и талантлив писател Наджиб Махфуз. За творчеството на египетския романист е характерно също изследването на човешките съдби при конкретни исторически обстоятелства. Историческото време при него не само формира личността, определяйки по този начин човешката съдба, но и самата личност се извисява до съзнателно отговорна и социално активна позиция и прави нравствени оценки на времето и обстоятелствата, което е важно и за идейно-художествената концепция на Ханна Мина.

Основната сюжетна линия в романа "Платно и буря" естествено е свързана с историята на живота на главния герой Мухаммад ат-Таруси, която се развива в хронологическа последователност, въпреки че се възпроизвежда понякога и ретроспективно, в собствените му спомени и размисли. При това ретроспективността способствува за сбитост, сгъстеност на изображението. Паметта на Мухаммад ат-Таруси избира най-значителните епизоди от живота, които са се оказали важни за формирането на характера му, за развитието на чувствата и светогледа му, за утвърждаването на жизнените му позиции, дълбоко нравствени, осмислени и полезни.

Формирането на характера на главния герой протича в романа като поетапен процес, където вътрешното движение на душата хармонично се балансира от външните ѝ прояви и всяко стъпало в духовната еволюция на героя се отразява в по-активна реакция на обкръжаващата го действителност. Ханна Мина се опитва да запази необходимата дистанция между себе си и героя, въпреки че читателят постоянно усеща авторското присъствие, неговото одобрение, състрадание и любов.

На пръв поглед светогледът на героя ни се струва ограничен. Той стои встрани от политиката и световните проблеми, изпълнява нелеките, но необходими за него задължения, без дори да помисли, че може да постъпва по друг

начин. Авторът рисува героя си като скромен, непретенциозен, истински труженник, който обаче не е лишен от силно развито чувство за собствено достойнство.

По времето на "принудителния престой на суша" след корабкрушението на "Мансура" Мухаммад ат-Таруси не се ожесточава, нито пък излага на показ своите проблеми. Източникът на мъжеството на героя е в това, че той е човек, който държи на честта и дълга.

Мухаммад ат-Таруси не се присъединява към никого в стремежа си да запази собствената си независимост. В началото той е убеден в личната си свобода от външните обстоятелства и историческия избор. "Не разбирам — призва героят — защо толкова много и с такъв ентузиазъм хората говорят за политика... Аз... С кого съм?... С никого... Но и не съм против никого" (2, с. 38). По-нататък на мястото на тези мисли и чувства идват други представи, подсказани от новите жизнени обстоятелства. Неговата независимост се оказва условна, тъй като земното съществуване на човека неизбежно е свързано с полъха на времето, с течението на историята.

Пътищата на историята не подминават малкото, притиснато между скалите кафене на Мухаммад ат-Таруси. Героят не умеє да лицемери и да се приспособява. Затова се оказва в центъра на сложни конфликти и сблъсъци, породени от войната. Така животът, времето, без да пита човека, го принуждава да вземе решение. Мухаммад ат-Таруси започва да размишлява върху истинската същност на събитията наоколо, върху смисъла на човешкия живот, върху ценността и предназначението му.

Неотслабващата острота на въпросите му напомня "отворената" динамика на образа на героя. Взаимноизключващите се социални тенденции се пресичат в човека, сблъскват се, изисквайки отговор. Така авторът навежда читателя на мисълта, че на никого не е дадено да разкъса нишката на зависимостта от времето, да се изключи от общия живот, когато се решава съдбата на родината. Нейният опит, независимо иска ли героят това, или не, става опит на неговата душа.

Животът на Мухаммад ат-Таруси може да се възприеме като постепенен избор на свой път. Тук няма натиск на авторската воля, която да разрешава противоречията, да налага акцентите, но присъствува направляващата сила на живота и историята.

Психологически обосновано Ханна Мина показва еволюцията на героя. През много изпитания преминава Мухаммад ат-Таруси, преди да започне да осъзнава, че позицията на златната среда и "абстрактният" хуманизъм не издържат натиска на живота, че "всеки човек трябва да бъде преди всичко патриот" и затова "той няма право да стои встрани от общата борба".

Взетото от героя решение е свързано с готовността му за решителни действия, с лична отговорност за всичко, което става наоколо. Мухаммад ат-Таруси се намира все още в началото на този път, но вече вижда своето предназна-

чение. Неговата съдба се оказва неделима част от общонародните стремежи, свързани с борбата за свободна родина.

Ханна Мина се стреми да покаже действителността в многообразието и същевременно в дълбочините ѝ. В сюжета на повествованието драматично се преплитат най-различни човешки съдби, коренно противоположни интереси, възгледи, сблъскват се индивидуални влечения и страсти. В романа постоянно се водят дискусии по кардиналните въпроси на националното битие, за съдбата на страната.

Писателят рисува редица други герои в преломни, понякога кризисни ситуации, които ги подбуждат да направят своя избор. Такова е изискването на времето и историята, ако човек не иска да бъде треска, плуваща по течението.

Идеята за историческата необходимост на ясна жизнена позиция се свързва в творбата с проблемите на националното самосъзнание. В книгата са представени различни социални слоеве, различни хора. Сред тях са и убедените борци-патриоти Камил, Абу Закар, които са готови на саможертва в името на освобождаването на родината, и лакеите, предаващи националните интереси като самозвания господар на пристанището Абу Рашид.

Ханна Мина пресъздава общата социална, духовна и емоционална атмосфера на военното и следвоенното време в страната и демонстрира пластично художествено виждане, умение да покаже живота в неговото естествено последователно течение. Частното и историческото, диалектиката на отношенията между личността и обществото, промените в характера на човека, свързани с участието му в историческите събития — всичко това се представя в романа като единна сплав. За постигането ѝ спомага по-професионалното в сравнение с книгата "Сините лампи" използване на средствата на художествената изразителност. Авторът се отказва от характерния за фолклорната поезика способ на контрастното противопоставяне на положителните и отрицателните герои. С помощта на анализа на социално-психологическите корени на характера той открива причините за процесите в мислите, чувствата и поведението на героите. При това по-ефикасно Ханна Мина използва несобствено пряката реч, вътрешния монолог.

В повествованието природните картини изпълняват функциите на психологическия паралелизъм, който е една от характерните особености на народното творчество. Образните паралели между величието, неумолимото безучастие на морето и силата на духа, мъжеството на хората, свързали съдбата си с него, се срещат на първите страници на романа. Морската стихия се представя поетично одушевена и в други сцени и епизоди в повествованието. Понякога тя е контрастен фон за бъдещи събития, понякога е в пълно съзвучие с острата сюжетна ситуация, с настроенията и чувствата на героя. Срещите с морето му помагат да осъзнае истинските мащаби на живота, да се почувствува като частица от вселената, но частица, която не е лишена от самостоятелност, способна да различи себе си и другите, запазили чертите на неповторимостта и индивидуалността.

Дълбочините на човешката душа в произведението се измерват не само с безкрайността на морето. Свообразието на мисленето на героя, душевните му състояния се постигат с помощта на легендите и притчите. В сюжета се използват пословици, поговорки, сравнения, образни изрази, които са едно от средствата за типизация на героите.

Естествеността на повествованието, точността и детайлността при изобразяването на социално-психологическата пъстрота на националния живот, задълбоченото изследване на човешките съдби, в които се отразява основното съдържание на епохата, движението на историята — всичко това прави произведението "Платно и буря" значително явление в съвременната сирийска литература.

Определен интерес за разкриването на някои тенденции в националния роман, свързани с обществени процеси, представлява следващата творба на Ханна Мина "Сняг вали през прозореца". В нея писателят художествено пресъздава нов кръг жизнено явления от следвоенната действителност през 50-те години.

През този период в духовния живот на сирийското общество възниква сложна и противоречива ситуация, обусловена от редица обективни и субективни причини. Позитивните идеали на националноосвободителното движение загубват своята сила и се фалшифицират от националистите. Те използват политически маневри и социална демагогия и се стремят да установят режим на "твърдата ръка". Демократичната опозиция се преследва. Мнозина писатели са принудени да емигрират. Сред тях се оказва и Ханна Мина. През 1959 г. той напуска страната си, близо десет години живее в Китай, Швейцария, Франция, Унгария.

Обществената, идеологическата атмосфера на това преломно в много отношения време оказва влияние върху литературния живот в Сирия, пораждайки у някои писатели чувство на разочарование и безизходност. Според арабските критици подобни настроения се засилват особено след поражението на арабите в "шестдневната война" с Израел през 1967 г.

В обстановка на изостряне на социалните противоречия и международните конфликти става преоценяване на ценностите. Това създава почва не само за конфронтация и сблъсъци на различните форми на съзнанието и несъвпадащите представи за света, но и обуславя потребността на сирийските писатели да разкрият лъжливите ценностни ориентири.

На ирационалните концепции, които получават разпространение в националната литература през този период, Ханна Мина противопоставя в романа "Сняг вали през прозореца" идеята за хуманистичната активност на личността.

Съвременната национална действителност, противоречивите, експлозивните тенденции в нея и възможностите за разрешаването им, които са пропуснати през съзнанието на човека и душата му — е общата изходна позиция на Ханна Мина.

Целта на повествованието наред с художественото пресъздаване на нравствения и духовния облик на героя, целостността на характера му и стремежите му се състоят и в това да се отразят формите и мащабът на борбата, общественно-политическата обстановка, социалните обстоятелства и морално-нравствената атмосфера, в които тя протича. Успоредно с това авторът засяга цял комплекс от етически идеи. Какви са възможностите за "въздействие" на индивида върху обстоятелствата, каква е цената, която са заплаща за социалната и политическата активност, какво е влиянието на подобно участие върху самата личност? Издигането на тези въпроси сближава романа на Ханна Мина с произведенията, изследващи например палестинския проблем или темата за националноосвободителното движение.

За разлика от предишната творба в романа "Сняг вали през прозореца" писателят свива хоризонтите на повествованието. За него са характерни както стегнатост на романната форма на сюжетното време и действието, така и ясна ориентация на всички елементи на повествователната структура към образа на главния герой. Жизнените му перипетии отразяват някои нравствени и духовни търсения на самия писател, но в художествено преобразен вид.

В тясна връзка със структурата на повествованието се намира и разработката на характера на централния герой. Писателят се стреми да обрисова героя успоредно с тревожното, пълно с противоречия състояние на съвременното му общество, да покаже личност, която не само фокусира опасенията, болките и разочарованията, същевременно и надеждите и вярата във възможността на изхода, но и ги "претопява" в решимостта да действа и да се бори в името на високите цели. При това за Ханна Мина са важни и емоционалните мотивации, и нравствено-психологическите ориентации, защото са свързани както с актуалността на темата, така и с близостта до нашето време. Пресъздадените събития се възприемат от читателя в свършено нов ракурс, с чувството за лично съучастие.

Типологически образът на главния герой Фаяд се родее с положителните герои от предишните произведения на писателя по духовните, нравствените извори на патриотичните постъпки и дела.

Подобно на Ханна Мина героят Фаяд работи като учител, същевременно се занимава с литература, вярвайки в действеността на художественото слово. Но в "общество, в което почти никой не чете, той не може да постигне нещо само с писане" (3, с. 36). За общественно-политическата си дейност Фаяд е подложен на репресии и е принуден да емигрира.

С течение на времето героят минава суровата школа на борбата, все по-ясно вижда несправедливостта на нормите в съвременното общество и дълбоко осъзнава необходимостта от промените им. В условията на емиграция, в обстановка на продължаващо преследване, Фаяд посещава тайните кръжоци и събрания на работниците. В една от нелегалните печатници го арестуват. След излизането от затвора героят решава да се върне в родината си и да продължи

борбата там. Както споделя самият Фаяд, той изцяло се е посветил на общественото дело и "е длъжен да носи своя кръст докрай, друг избор няма".

В стремежа си да обрисова положителния герой от различни страни, да хуманизира облика на "рицаря" Ханна Мина го дарява с тънко романтично светуосещане. Подобно на Мухаммад ат-Таруси от романа "Платно и буря" Фаяд е способен да обича и да бъде обичан. Но в предишната творба любовта се възприема като сила, която преобразява човека, помага му в тежки ситуации, формира у него характер на мъж. В това произведение историята на любовните отношения на героите донякъде напомня Рахметовия вариант на поведение, пресъздаден в произведението на Н. Г. Чернишевски "Какво да се прави?". Традицията на Н. Г. Чернишевски тук естествено се модифицира.

При разкриването на духовния живот на героя на автора се удава да сближи изключителното с обикновеното, което е важно за естетическото разработване на характера на прогресивния деец. В това отношение показателен е вътрешният монолог на Фаяд, свидетелстващ за душевния му смут, амбивалентността на чувствата на героя. Той предявява най-високи изисквания към себе си: "Какво ме очаква? Какво да правя? Тя ще тръгне ли по моя път, или ще ме принуди аз да я следвам? Още една Хана? Джозеф, хладилник... Джозеф, пералня. Джозеф кола... Пътят е дълъг... Да тръгна сам или заедно с жената? Кръст или жена? Може би жена без кръста? Или кръст без жена? О, душо моя, не ме отклонявай от пътя" (3, с. 200). Кулминационната ситуация е отказът на Фаяд от лично щастие в името на възвишените идеали. Както и Рахметов, героят на Ханна Мина се ръководи от принципите на теорията за "разумния егоизъм". Той е човек със силно развито чувство за съвест, със съзнание за гражданското си призвание и диктат на нравствения си дълг.

Фаяд не е единственият положителен герой в романа. Близо до него стои образът на работника Халил. В изобразяването му за разлика от народните герои в творбата "Сините лампи" авторът успява да избегне декларативността и схематизма. Характерът се разкрива постепенно, заедно с влиянието, което оказва върху Фаяд и другите герои. Героят се представя като идеен борец, изминал дълъг жизнен път, но незагубил водаческия си дух. Халил неуморимо пропагандира прогресивните си идеи и се стреми да обедини работниците, да активизира дейността им в борбата за социална справедливост.

Героите на Ханна Мина живеят и се борят в атмосферата на жестоки репресии, на остра враждебност, идваща от върховете на обществото, които са добре въоръжени със законите, с полицейския апарат, със затворите. На високите обществени принципи са противопоставени собственическите инстинкти, алчността, корупцията. Жертви на тези страсти са Абу Заккур, Хана и др. Егоизмът на филистера се показва в романа като антиморал, като обществено зло.

Процесът на духовната ерозия на личността се разкрива чрез показ на цялата ѝ жестока и опасна същност. Контрастите, които използва авторът, не изглеждат като изкуствен похват, целящ да поразии въображението на читателя

с резките противопоставяния. Те са взети от непосредствената действителност и са пренесени в художествената тъкан на повествованието с цел да се представи истинската същност на протичащите събития.

Ханна Мина концентрира вниманието си върху изследването на идейно-нравствените търсения на интелигенцията и работниците, насочени преди всичко към разрешаването на обществените, социалните противоречия. В сравнение с предишните си творби той задълбочава изображението на обективните трудности, които възникват при развитието на демократичното движение. В епизоди като принудителната емиграция на Фаяд, участието му в нелегалните събрания на работниците, затварянето на печатницата им, ареста на героя, престоя му в затвора и т. н. писателят убедително пресъздава "типични" обстоятелства, при които се развива дейността на героите. Историята на техните търсения, разочарования, надежди и прозрението им художествено се осъзнават в светлината на успехите и временните поражения на свещеното дело — служене на родината.

Стремежът на Ханна Мина към ярките и силни личности, към реалистичното им пресъздаване е важно явление в съвременния сирийски роман. Особено значение имат тези тенденции в творчеството му — създават реална почва за разкриване на сложността и многообразието на действителността, на националния характер.

По своите достойнства, степен на проникване в жизнения материал, жанрови форми, стилистични особености разгледаните по-горе произведения на Ханна Мина са неравностойни. Но в тях авторът възпроизвежда борбата на сирийците за национално и социално освобождение, утвърждавайки съвременните идеали, проверявайки автентичността им чрез логиката на миналото.

Героите на Ханна Мина се отличават с хуманистична съзнателност и активна гражданска позиция. Писателят проявява интерес преди всичко към общественото им битие и не винаги успява да проникне дълбоко във вътрешния им свят. Това обуславя недостатъчната психологическа убедителност и схематизма на отделните образи. Но с общата значимост на проблематиката, целостта на идейно-художествените решения, концепцията за активната личност произведенията на Ханна Мина представляват съществен принос в съвременната сирийска литература и свидетелствуват за нов закономерен етап в динамичното ѝ развитие.

БЕЛЕЖКИ

¹ Ханна Мина. Ал-Масабах аз-зурк. Дамаск, 1954.

² Ханна Мина. Аш-шира уа ал-асифа. Дамаск, 1966.

³ Ханна Мина. Ас-Салдж йати мин ан-нафиза. Дамаск, 1969.

⁴ Набил Сулайман. Ар-Риуайя ас-сурийя. Дамаск, 1983.

⁵ Файсал Саммак. Ал-уакийя фи ар-риуайя, ас-сурийя. Дамаск, 1979.